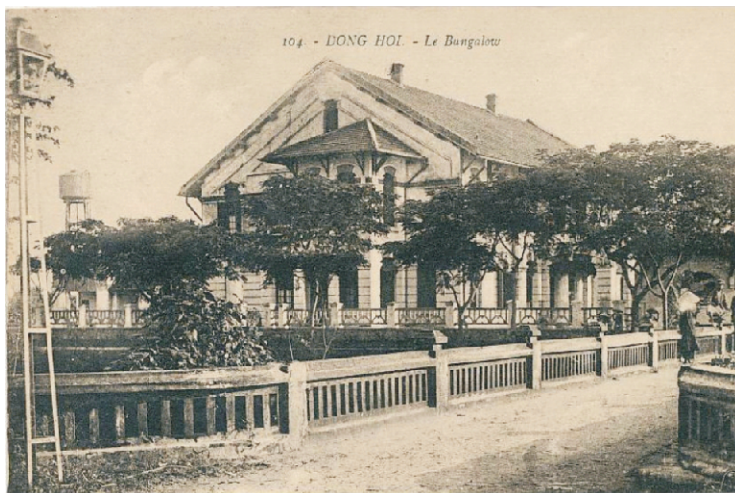

TÌM HIỂU VỀ BUNGALOW Ở ĐỒNG HỚI

NGUYỄN VĂN TƯ

Trước năm 1945, phía Nam thành cổ Đồng Hới, có một dinh thự công vụ sang trọng, là nơi lưu trú cho quan chức, khách ngoại quốc, được người Pháp gọi là “Bungalow” và người xưa gọi nó theo cái tên Việt là (nhà) Bãng-cà-lô.

Theo định nghĩa của wikipedia về Bungalow là một loại hình nhà ở có nguồn gốc phát triển ở vùng Belgan, tiểu lục địa Ấn Độ. Ý nghĩa của từ Bungalow được thay đổi theo quốc tế. Các đặc điểm phổ biến của nhiều Bungalow bao gồm các hiên nhà và tầng thấp. Thuật ngữ “Bungalow”, trong từ điển kiến trúc và xây dựng công trình của Nikolas Davies và Erkki Jokiniemi định nghĩa (tạm dịch) là bất kỳ nhà ở riêng biệt một tầng, ban đầu là nhà ở người Hindi ở Belgan, Ấn Độ. Cũng ở góc độ thuật ngữ chuyên ngành kiến trúc, giáo sư Cyrin M. Harris đưa ra nội hàm cụ thể hơn (tạm dịch) là một ngôi nhà một tầng hoặc nhà một tầng có cửa sổ mái nhà, thường có một mặt nghiêng và xây dựng khung gỗ, thường có một mái hiên. Từ những định nghĩa tương đồng, có thể lấy định nghĩa về khái niệm “Bungalow” của Viện Ngôn ngữ học Việt Nam một cách ngắn gọn, khái quát hơn là “Nhà ở thấp rộng hiên, nhà bangelo,- *Par ext* Nhà gỗ một tầng”. Bên cạnh đó, căn cứ vào cơ sở chức năng của khái niệm “Bungalow” áp dụng ở Việt Nam dưới thời Pháp thuộc chủ yếu dành cho quan ở, làm việc nên còn có cách hiểu khác nữa là nhà quan cư,

Nhà Bungalow ở Đồng Hới

Ảnh: **N.V.T**

cũng được xem là định nghĩa hợp lý.

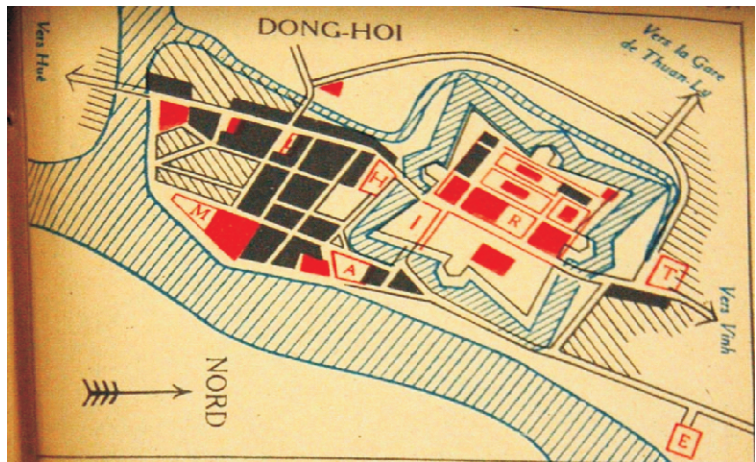
Sự du nhập của loại hình kiến trúc này đến xứ Đông Dương như một điều tất yếu nhưng nó chỉ còn mang ý nghĩa về danh tự hơn là các đặc điểm phổ quát về mặt kiến trúc. Nhà Bungalow ở Đồng Hới so với mô típ cổ điển có sự khác biệt theo kiểu nhà ống, tầng lầu nhô ra ở hai đầu gắn với balcon, độ nghiêng mái cân đều, không quá dốc. Hơn nữa, chức năng của nó không chỉ dùng lưu trú mà còn là nơi làm việc cho quan chức nên cấu trúc, quy mô khác với nhà ở Bungalow thông thường. Trước năm 1945, theo danh mục khách sạn và Bungalow ở Đông Dương của Văn phòng du lịch Đông Dương và chỉ dẫn du lịch của Văn phòng du lịch tại Huế chỉ có một Bungalow tại Đồng Hới.

Vị trí của nhà Bungalow ở phía Nam hào hộ thành Đồng Hới, là tòa nhà đầu tiên phía trái trên con đường từ cổng Nam thành đến cầu

Dài. Đối chiếu với vị trí trên bản đồ năm 1931 ở hình 2, nó là tòa nhà màu đỏ ghi chữ H (viết tắt của chữ “hotel” - khách sạn) tức là ở khu vực công an thành phố Đồng Hới bây giờ. Như vậy, nó trùng với vị trí mà nhà nghiên cứu Nguyễn Tú miêu tả trong Địa chí Đồng Hới: “Một con đường mang tính chất đô hội là con đường quốc lộ Bắc Nam khi đi vào Đồng Hới đoạn từ cổng Nam môn đến cầu Dài... Đầu tiên là khách sạn người Âu với cái tên Tây là Bungalow, người Đồng Hới gọi nó là Bãng-cà-lô”. Gần đó, người Pháp còn xây dựng nhà Cercle (nhà xệp), còn gọi là nhà nhảy đầm, để làm nơi vui chơi, ăn nhậu cho các quan, khách.

Bungalow Đồng Hới chịu sự điều hành của nhà nước thuộc địa và các hoạt động của nó được chi ngân sách bảo đảm. Tuy nhiên, tác giả Clodion hoài nghi về hiệu quả kinh doanh với bài viết “On micropalace mal place” (tạm dịch: Tiểu dinh thự đặt sai chỗ) trên tuần báo *L'Éveil économique de L'indochine* của Pháp. Tác giả cho rằng Đồng Hới là một trung tâm nhỏ, không có tương lai phát triển, là một vùng thung lũng nhỏ ven biển; hải cảng bé, kém hơn so với cảng lân cận ở Ba Đồn. Ở địa thế như vậy phù hợp dừng chân cho dịch vụ bữa ăn trưa của xe ô tô Vinh - Đông Hà, phục vụ khảo sát và xây dựng đường sắt ở Đồng Hới. Người ngủ lại tại đây chủ yếu là những thương nhân, người đang xây dựng đường sắt, nhà ga hoặc quan chức cao cấp hay quan chức nhỏ hiều kỳ tìm đến một khách sạn nhỏ sang trọng nên nhu cầu lưu trú dài ngày là rất ít. Chi phí 8.400 piastre để duy trì hàng năm mà nhiều người cho rằng với số tiền đó chính quyền Đông Dương sẽ chi trả là cao hơn so với doanh thu.

Năm 1937, số lượng phòng ngủ của

Bản đồ Đồng Hới năm 1931

Ảnh: **N.V.T**

Bungalow là 5 phòng so với năm 1923 có 4 phòng tăng thêm 1 phòng. Thực đơn cho bữa ăn sáng giá là 0\$30, giá bữa trưa là 1\$70 và giá bữa tối là 1\$70. Các quan chức người Pháp, thương nhân, du khách Tây công tác tại lý sở hay tạm dừng chân bên cửa sông Nhật Lệ ăn, nghỉ tại Bungalow không khác gì một khách sạn hạng sang.

Khởi nghĩa giành chính quyền ở Đồng Hới thành công (23/8/1945), nhà Bungalow thuộc quản lý của Việt Minh và sau này làm trụ sở “Ban phòng thủ thụ động” trong những ngày đầu chống Pháp. Thực hiện lệnh tiêu thổ kháng chiến, tối ngày 26/3/1947, nhà Bungalow bị chất đầy củi, gỗ để thiêu hủy. Sau khi tái chiếm Đồng Hới, do cuộc chiến tranh Việt - Pháp diễn xảy ra ngày càng căng thẳng, chính quyền Pháp không xây dựng lại Bungalow như trước.

Nhà Bungalow Đồng Hới ngày ấy chỉ còn trong ký ức của những người xưa nay hiếm và hình ảnh đẹp đẽ, sang trọng của nó chỉ còn lưu giữ trong những tấm bưu thiếp, ảnh cũ. Ngày càng nhiều các loại hình kiến trúc lưu trú, nghỉ dưỡng quy mô, hiện đại nhưng nếu có dự án tái dựng quần thể những Bungalow như xưa sẽ là điểm nhấn trong lòng thành phố hiện đại mà vẫn cổ xưa ■